Економічні науки

УДК 338.48-6 : 615.8

Полчанінова Ірина Леонідівна
к.е.н., доцент кафедри туризму і готельного господарства
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
Передерій Марія Ігорівна
студент
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
Полчанинова Ирина Леонидовна
к.э.н., доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства
Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А. Н. Бекетова
Передерий Мария Игоревна
студент
Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А. Н. Бекетова
Polchaninova Irina L.
PhD, Associate professor of Department of Tourism and Hospitality Management
O. M. Beketov National University of Urban Economy
Perederyi Maria I.
student
O. M. Beketov National University of Urban Economy

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ
АНАЛИЗ ФАКТОРОВ РАЗВИТИЯ САНАТОРНО-КУРОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ХАРЬКОВСКОГО РЕГИОНА

ANALYSIS OF FACTORS OF DEVELOPMENT OF THE RESORT ENTERPRISES OF KHARKIV REGION

Анотація. Систематизовано основні чинники, що впливають на розвиток санаторно-курортних підприємств. Визначено рівень впливу даних факторів на діяльність найбільших оздоровниць Харківського регіону.

Ключові слова. Санаторно-курортне підприємство, фактори розвитку, конкурентоспроможність

Аннотация. Систематизированы основные факторы, влияющие на развитие санаторно-курортных предприятий. Определен уровень влияния данных факторов на деятельность крупнейших здравниц Харьковского региона.

Ключевые слова. Санаторно-курортное предприятие, факторы развития, конкурентоспособность

Summary. Systematized the main factors influencing the development of spa businesses. The level of influence of these factors on the activities of major resorts Kharkov region.

Keywords. Resort enterprise, factors of development, competitiveness

В умовах трансформаційної економіки та зміни соціально-політичної ситуації відбуваються значні зміни в організаційно-економічному забезпеченні функціонування санаторно-курортних підприємств, виникають нові форми та методи ведення бізнесу, упроваджуються нові показники, що сприяє підвищенню якості прийнятих управлінських рішень у сфері забезпечення стійкого функціонування санаторно-курортних підприємств [1]. Підвищенню ефективності діяльності санаторно-курортних підприємств сприяє розроблення сучасних науково обґрунтованих технологій управління економічними процесами і

інноваційний підхід до організаційної перебудови санаторно-курортних закладів. Такі концепції базуються на оцінках ситуації та прогнозах варіантних сценаріїв розвитку. Прогнозування орієнтирів, тенденцій розвитку та впливу на санаторно-курортні підприємства інституційних і економічних реформ дає змогу визначити пріоритети в інвестиційних програмах і розбудові регіональної інфраструктури. Слід визначити, що категорія «розвиток» й «механізм управління» в використанні їх до проблематики регіонального санаторно-курортного комплексу є недостатньо чітко визначені, а сама практика проведення реформаційних змін потребує більшої уваги науковців і фахівців. З огляду на це, виявлення та систематизація факторів впливу на розвиток санаторно-курортних закладів є стабільно актуальним і затребуваним практикою завданням.

До теперішнього часу глибоко опрацьовані питання управління сталим регіональним розвитком, сформувалася вітчизняна загальноекономічна теорія управління соціально-економічними системами. Проблеми сталого регіонального розвитку, а також формування стратегій туристично-рекреаційних комплексів як соціально-економічних систем досліджувалися у працях В. М. Бабаєва, М. Борущак, П. В. Ґудзь, Т. І. Ткаченко, О. І. Гулич, Л. С. Гринів, Н. М. Герасимчук, С. Ю. Цьохла, І. М. Писаревського, Л. М. Черчик та ін. Актуальним є застосування положень сучасної теорії управління до розробки стратегій розвитку санаторно-курортних підприємств, відповідно принципам сталого розвитку регіонів України.

Мета роботи полягає у виявленні основних чинників середовища, що впливають на розвиток санаторно-курортних підприємств Харківського регіону.

«Розвиток» у вираженні сутності цього терміна розуміють як вищий тип руху до нового стану та нової якості, спосіб прогресивних змін, процес

освоєння масштабу, різновидів інновацій і незворотних змін [2]. Головне в розвитку не кількісні зміни обсягу, а якісні зміни складу, структури, базових характеристик [3].

Санаторно-курортний сектор постійно зазнає впливу різних факторів зовнішнього середовища, змінюються вимоги самих клієнтів до умов проживання та якості сервісу і це потребує від організаторів санаторно-курортної справи впровадження змін, пошуку новацій, оптимізації економічної діяльності, планування розвитку [4]. Одні з цих питань прості й відкриті, інші – складні, невиявлені, з глибоким стратегічним змістом. Таким чином, сьогодення відображається в конкретних результатах, а майбутнє потребує особливої інформації й особливої технології для прогнозування.

Станом на 1 січня 2015 року на території Харківського регіону було зареєстровано 96 спеціалізованих закладів розміщення, серед яких: 15 санаторіїв, а 6 з них – дитячих, 6 санаторіїв – профілакторіїв, 1 будинок відпочинку, 52 бази відпочинку та 1 оздоровчий заклад короткострокового перебування. Загальна площа, що займають спеціалізовані заклади – 193,5 кв.м., у місяць максимального розгортання мають 10,3 тис. ліжок [2]. У Харківському регіоні функціонують чотири основні оздоровниці, три з яких місцевого значення, це санаторії: «Високий», «Роща» в Харківському районі; «Ялинка» в Зміївському районі і курорт державного значення «Березовські мінеральні води» в Дергачівському районі.

Зазначені санаторно-курортні підприємства функціонують в умовах постійної зміни внутрішніх та зовнішніх факторів розвитку, тому саме можливості адекватно і своєчасно реагувати на ці зміни й підтримувати відповідність між внутрішнім економічним потенціалом і зовнішнім середовищем визначають рівень адаптації підприємств та результативність їх діяльності.

На рис. 1 згруповано фактори макрооточення санаторно-курортних підприємств Харківського регіону.

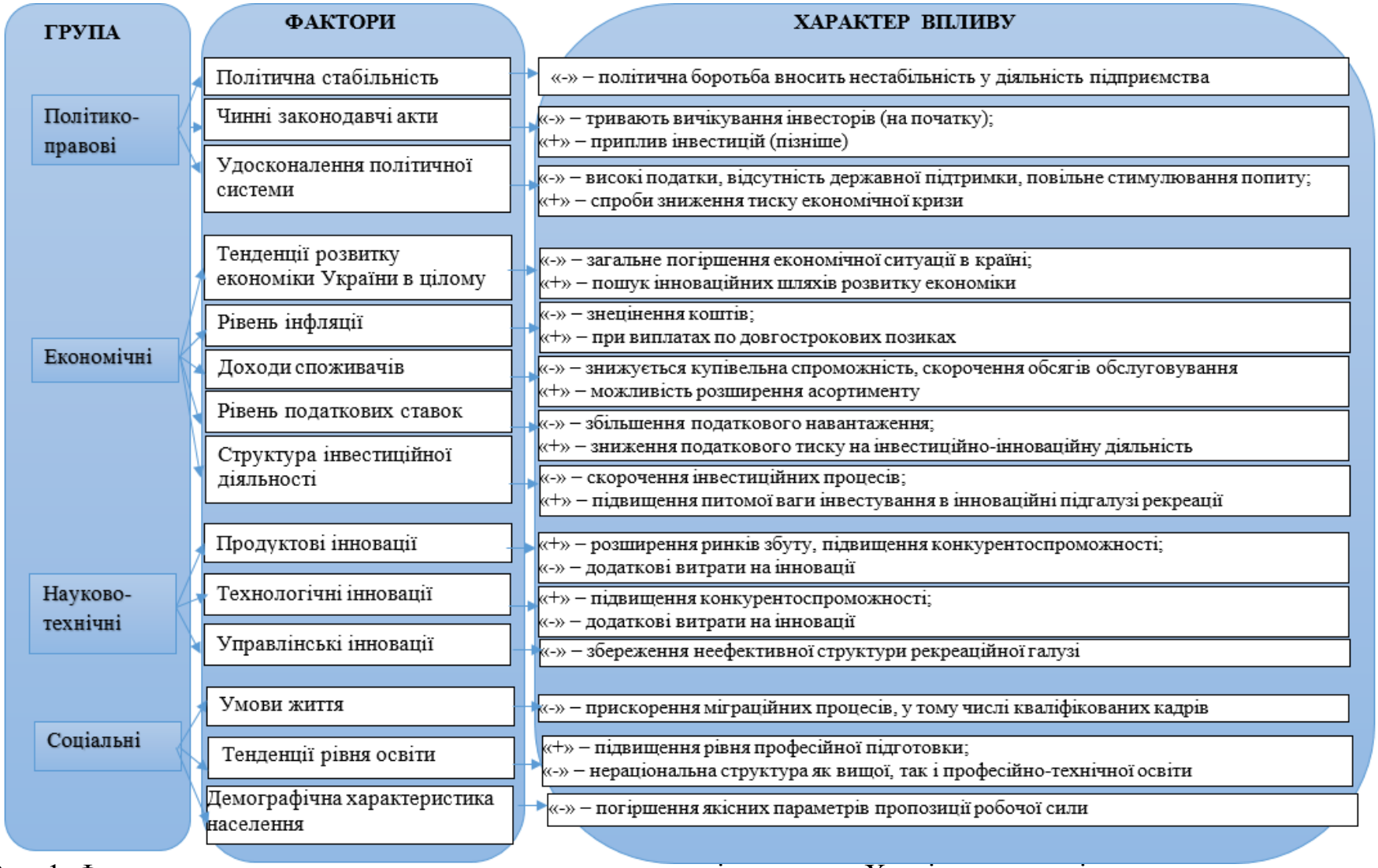

Рис. 1. Фактори макросередовища санаторно-курортних підприємств Харківського регіону

Примітка: розроблено авторами

У результаті аналізу особливостей середовища й одержання даних про чинники, які становлять небезпеку або відкривають нові можливості для підприємств, встановлюється рівень їх впливу на діяльність об'єктів дослідження. Для розрахунків за допомогою експертів визначено значущість кожного з чинників (в частках одиниці від загального впливу групи чинників), потім група експертів виставляла оцінку кожному чиннику (виходячи із ступеня важливості для діяльності підприємства кожного з чинників). Шляхом обчислення сукупного показника ступеня значущості на оцінку кожного чинника визначено ступінь впливу окремого чинника на конкурентні переваги підприємства. У результаті підсумовування одержаних результатів за кожною групою чинників визначено показник сили або слабкості підприємства в конкурентній боротьбі та показник сумарного впливу чинників.

Аналіз чинників зовнішнього середовища вказаних підприємств відображено в табл. 1. Встановлено, що найсильніший вплив на діяльність підприємств мають такі чинники, як можливості розширення ринку санаторно-курортного обслуговування в Україні та здатність до інноваційного розвитку.

Сумарні оцінки впливу можливостей розвитку досліджуваних підприємств коливаються в межах від 4,49 («Бермінводи») до 1,59 («Ялинка»). Це свідчить про неоднозначні тенденції розвитку підприємств, обумовлені впливом зовнішнього середовища.

Найбільшими серед загроз, які можуть вплинути на діяльність підприємств, є зростання інфляції, неплатоспроможність споживачів та недостатня підтримка державою національного виробника. Найбільш несприятлива ситуація склалася для «Ялинка», оцінка загроз дорівнює 4,61.

Таблиця 1

Аналіз впливу факторів на діяльність санаторно-курортних підприємств

Показники	Коефіцієнт впливу	«Високий»		«Роща»		«Ялинка»		«Бермінводи»	
		Оцінка	Ступінь впливу	Оцінка	Ступінь впливу	Оцінка	Ступінь впливу	Оцінка	Ступінь впливу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Можливості:									
- збільшення кількості рекреантів	0,30	5	1,50	5	1,50	5	1,50	5	1,50
- можливість інноваційного розвитку	0,20	х	х	4	0,80	х	х	5	1,00
- можливість придбання нового устаткування	0,16	1	0,16	3	0,48	х	х	4	0,64
- здатність розширення ринку через порівняно низьку якість послуг конкурентів	0,14	х	х	3	0,42	х	х	4	0,56
- можливість розширення асортименту	0,07	2	0,14	2	0,14	1	0,07	5	0,35
- можливості виходу на зарубіжні ринки збуту	0,06	х	х	3	0,18	х	х	4	0,24
- можливості застосування нових технологій	0,05	х	х	3	0,15	х	х	4	0,20
- можливість отримання державних коштів для реалізації оздоровчих та реабілітаційних програм	0,02	х	х	х	х	1	0,02	х	х
Усього	**1,00**	**1,80**		**3,67**		**1,59**		**4,49**	
Загрози: - зростання інфляції	0,15	5	0,75	4	0,60	5	0,75	3	0,45
- неплатоспроможність споживачів	0,15	2	0,30	4	0,60	5	0,75	3	0,45
- незначна підтримка державою	0,15	2	0,30	5	0,75	5	0,75	2	0,30
- зниження сукупного попиту	0,10	2	0,20	4	0,40	5	0,50	4	0,40
- вихід на ринок нових конкурентів із нижчими витратами	0,07	х	х	2	0,14	4	0,28	2	0,14
високе податкове навантаження	0,06	4	0,24	1	0,06	5	0,30	1	0,06
- висока вартість кредитів	0,05	3	0,15	2	0,10	4	0,20	1	0,05

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
- недостатні обсяги інвестицій у галузь	0,05	1	0,05	4	0,20	5	0,25	2	0,10
- недосконале законодавство	0,05	1	0,05	1	0,05	3	0,15	1	0,05
- освоєння нових провідних технологій конкурентами	0,04	х	х	2	0,08	3	0,12	2	0,08
- підвищення обсягів обслуговування конкурентами	0,03	1	0,03	1	0,03	5	0,15	2	0,06
- вузька спрямованість основної діяльності, що підвищує залежність від споживача	0,03	4	0,12	4	0,12	4	0,12	1	0,03
- посилення екологічних вимог	0,03	3	0,09	3	0,09	4	0,12	2	0,06
- високі бар'єри виходу на окремі ринки	0,02	х	х	2	0,04	4	0,08	1	0,02
- залежність від кредиторів, висока вірогідність невиконання вчасно боргових зобов'язань	0,01	2	0,02	2	0,02	5	0,05	1	0,01
- зростаюче підвищення стандартів якості (особливо для іноземних споживачів)	0,01	х	х	2	0,02	4	0,04	1	0,01
Усього	**1,00**	**2,30**		**3,30**		**4,61**		**2,26**	

Примітка: розроблено авторами

Майже в два рази нижчі загрози зовнішнього середовища для ДП «Клінічний санаторій «Бермінводи» (2,26) і ДП «Клінічний санаторій «Високий» (2,30). Сумарний вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємств є невисоким (6,20-6,97), за винятком ДП «Клінічний санаторій «Високий». Відносно невисока залежність цього підприємства від зовнішнього середовища пояснюється специфікою його діяльності.

Сукупний аналіз чинників, що впливають на конкурентні переваги підприємств, свідчить, що ДП «Клінічний санаторій «Роща» і ДП «Клінічний санаторій «Бермінводи» здатні конкурувати на ринку санаторно-курортних послуг, але для більш успішного функціонування в довгостроковій перспективі необхідно постійно проводити роботу для підтримки сильних сторін і усунення наявних слабких сторін (або зниження ступеня їх впливу). У той же час необхідно безперервно відстежувати зміни зовнішнього середовища й адекватно реагувати на появу нових можливостей і загроз, що впливають на діяльність підприємств [6]. Аналіз середовища ДП «Клінічний санаторій «Ялинка» вказує на досить сильний вплив зовнішніх загроз і слабких сторін на конкурентоспроможність підприємства. Розглянувши основні переваги і проблеми досліджуваних підприємств, варто звернути увагу на те, що хоча вони мають багато спільного (галузева приналежність, територіальне розташування тощо), динаміка їх розвитку кардинально протилежна. Це зумовлено, в першу чергу, їх організаційною структурою, бо саме структура суб'єкта господарювання має забезпечити взаємодію із зовнішнім середовищем та ефективне вирішення основних завдань розвитку підприємства.

Висновки. Систематизовано фактори зовнішнього середовища, що певною мірою обумовлюють розвиток санаторно-курортних підприємств.

За результатами аналізу зовнішнього середовища одержано дані про фактори, які становлять небезпеку або відкривають нові можливості для

санаторно-курортних підприємств; визначено рівень їх впливу на діяльність об'єктів дослідження. Через підсумовування одержаних результатів за кожною групою чинників визначено показники, що уможливлюють подальший розвиток підприємства або є загрозами в конкурентній боротьбі. Сукупний аналіз чинників, які впливають на конкурентні переваги підприємств, засвідчив, що лише два підприємства із чотирьох (ДП «Клінічний санаторій «Роща» і ДП «Клінічний санаторій «Бермінводи») мають конкурентні переваги на ринку санаторно-курортних послуг Харківського регіону.

Література:

1. Цьохла С. Ю. Стратегія економічного розвитку курортно-рекреаційної сфери: автореф. дис. д-ра екон. наук 08.00.03 / С. Ю. Цьохла / Донецький національний університет економіки й торгівлі ім. М. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2009. – 28 с.

2. Новейший философский словарь: Энциклопедия // сост. А. А. Грицанов. – Минск: Скакун, 1998. – 896 с.

3. Туризм і місто: аналіз проблем, тенденцій та моделювання розвитку : монографія / [В. В. Абрамов та ін.] ; за ред. І. М. Писаревського ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х. : ХНАМГ, 2012. - 208 с.

4. Гулич О. І. Методика формування стратегій сталого соціально-економічного розвитку курортно-рекреаційних територій і курортних центрів / О. І. Гулич, Л. С. Гринів, Н. М. Герасимчук / НАН України, ІРД – ЛЬВІВ. 2007. – 52 с.

5. Колективні засоби розміщування в Україні в 2014 р.: Статистичний бюлетень. – К. : Державний комітет статистики України, 2015. – 200 с.

6. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т. І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К.: КНТЕУ, 2009. – 463 с.